

СЕКЦІЯ 12. ЕКОНОМІКА ФІРМИ

Артюх О.В.

кандидат економічних наук, доцент

Проценко К.В.

студентка

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, Україна

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ТА ВНУТРІШНІЙ АУДИТ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: СПІВСТАВЛЕННЯ ПОНЯТЬ

Сучасний огляд наукових праць свідчить про відсутність єдиного підходу до тлумачення дефініції «внутрішній контроль». У зв'язку з тим, що внутрішній контроль, як поняття, не має законодавчого закріплення на національному рівні, дослідники по-різному підходять до його сутнісного розкриття. Разом з цим на сьогодні у науковому оточенні спостерігається неоднозначне ставлення і до такої складової внутрішнього контролю, як внутрішній аудит. Сучасне усвідомлення цих дефініцій, розкриття їх сутності, безумовно, має велике значення у системі контролю вітчизняних підприємств в умовах сталого розвитку.

Не визиває сумніву той факт, що саме наявність науково обґрунтованої концепції внутрішнього контролю за його складовими, адекватна розробка теоретико-методологічного базису системи внутрішнього контролю створює передумови досягнення найбільш дієвих результатів у сфері фінансово-господарської діяльності будь-якого підприємства. Тому з метою розкриття концептуальних засад внутрішнього контролю в рамках даної статті започаткуємо дослідження окремих питань його понятійного апарату, а саме: на підставі огляду наукових джерел та законодавчих актів співставимо дефініції «внутрішній контроль» і «внутрішній аудит», та дослідимо їх сутність.

Проблематика внутрішнього контролю на вітчизняних підприємствах висвітлена у працях таких відомих вчених та науковців, як: Т. А. Бутинець, В. Ф. Максимова, С. В. Бардаш, Н. Г. Мельник, Є. В. Калюга, Т. О. Каменська, Л. В. Нападовська, Н. П. Кузик, О. А. Боярова, О. А. Подолянчук та інших.

Огляд наукових джерел дозволив зазначити, що на сьогодні серед дослідників не існує єдиного підходу до визначення внутрішнього контролю. Найбільш розповсюджені ставлення дослідників до дефініції «внутрішній контроль» наведемо у табл. 1.

Тлумачення дефініції «внутрішній контроль» у працях дослідників [1]

Визначення	Джерело									
	Хорнгрен Ч. Т., Фостер Дж.	Калого Є. В., Ісаєва І. Є.	Робертсон Д. К.	Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Партин Г.О. Бардаш С. В., Єршова Н. Ю.	Андреев В. Д., Остапчук Т. П.	Каменська Т. О., Ліщинська Л. Б., Багдасарян С. О.	Гончарук Я. А., Рудницький В. С.	Юшковець Т. М., Закалінська К. О.	Нападовська Л.В., Зорій Н.М., Мельник Н.Г.	Бутинець Т.А [2]
Комплекс бухгалтерського контролю, що допомагає забезпечити відповідність рішень з реалізацією їх на практиці	+									
Спостереження за ефективністю використання активів і зобов'язань підприємства		+								
Процес перевірки виконання управлінських рішень у фінансовій діяльності				+			+			
Система контрольних процедур, ... методи управління об'єктом					+		+			
Механізм, за допомогою якого ... керівництво отримує розумну ступінь впевненості в тому, що підприємство досягне цілей у найбільш ефективний спосіб						+				
Система діяльності окремих працівників, спрямована на забезпечення збереженості майна								+		
Процес, який забезпечує відповідність функціонування об'єкта управлінським рішенням									+	
Незалежна оцінка відповідності діяльності підприємства поставленим завданням										+

Як видно з таблиці, одні дослідники трактують внутрішній контроль надто узагальнено (Ч. Т. Хорнгрен, Дж. Фостер, Т. О. Каменська, Л. Б. Ліщинська), інші – навпаки, звужують його сутність (Т. М. Юшковець, К. О. Закалінська).

За Глосарієм стандартів аудиту та етики Міжнародної федерації бухгалтерів (МСА) внутрішній контроль визначається як «процес, розроблений, запроваджений і підтримуваний тими, кого наділено найвищими повноваженнями, управлінським персоналом, а також іншими працівниками, для забезпечення достатньої впевненості щодо досягнення цілей суб'єкта господарювання» [3].

Сутність поняття «внутрішній контроль» розкривається і в деяких інших нормативних актах, але лише з позицій державного контролю. Так, за статтею 26 Бюджетного кодексу України внутрішній контроль – це комплекс заходів, що застосовуються керівником для забезпечення дотримання законності та ефективності використання бюджетних коштів, досягнення результатів відповідно до встановленої мети, завдань, планів і вимог щодо діяльності бюджетної установи та її підвідомчих установ [4]. У Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю на період до 2017 року, державний внутрішній фінансовий контроль – це інструмент державного управління, який призначений для підвищення ефективності використання державних фінансів. На нормативному рівні такий контроль визначається, як «інструмент управління, що дає змогу керівництву органів державного і комунального сектору перевірити стан виконання завдань органу», та який здійснюється у процесі діяльності цих органів [5]. Важливим, на наш погляд, є те, що державний внутрішній фінансовий контроль у цьому випадку розглядається як сукупність трьох складових: внутрішнього контролю, внутрішнього аудиту та їх гармонізації. Не можна не погодитися і з твердженням чіткого розмежування цих дефініцій. Разом з цим здається досить дискусійним наголос, що «внутрішній аудит повинен визначати, яким чином здійснюється внутрішній контроль» [5]. На наш погляд, у такому контексті внутрішній аудит виступає лише як інструмент внутрішнього контролю, що необґрунтовано звужує сутність внутрішнього аудиту та контролю, обмежує розуміння їх взаємозв'язку.

Враховуючи сьгоднішні законодавчі реалії та підходи дослідників до тлумачення сутності внутрішнього контролю, вважаємо, що на сучасному етапі найбільш сприятливим є розуміння внутрішнього контролю «як процесу, що здійснюється господарчим суб'єктом за допомогою специфічного інструментарію, який забезпечує достатню впевненість щодо відповідності об'єкта контролю прийнятим управлінським рішенням у напрямку успішного досягнення мети та подальшого розвитку господарчої одиниці у ринковому бізнес-середовищі» [1]. Саме у такому сенсі внутрішній контроль

усвідомлюється як багатогранне явище, в якому належне місце відведено внутрішньому аудиту.

У МСА розкривається поняття «внутрішній аудитор» та визнається такий термін, як «внутрішній аудит», хоча прямо не визначається його зміст. Так за МСА 610 «Використання роботи внутрішніх аудиторів» під підрозділом внутрішнього аудита розуміють частину структур внутрішнього контролю та управління, а під діяльністю внутрішніх аудиторів — діяльність суб'єкта господарювання, що передбачає надання впевненості та консультування, призначені для оцінювання й поліпшення ефективності процесу управління суб'єктом господарювання на найвищому рівні, а також процесів управління ризиками і внутрішнього контролю [3, с. 669].

Слід відмітити, що у бюджетній сфері на законодавчому рівні дефініція «внутрішній аудит» визначена як «діяльність підрозділу внутрішнього аудиту в бюджетній установі, спрямована на удосконалення системи управління, ... поліпшення внутрішнього контролю» [4]. У Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю на період до 2017 року під внутрішнім аудитом визнана «діяльність з надання незалежних та об'єктивних гарантій (забезпечення впевненості в межах розумного у досягненні органами державного і комунального сектору мети та функціонуванні системи управління у спосіб, який максимально знижує ризик шахрайства...) і консультацій. Метою внутрішнього аудиту є надання незалежних та об'єктивних рекомендацій і консультацій, спрямованих на ... підвищення ефективності процесів управління [5].

Узагальнюючи сучасні нормативні вимоги та погляди дослідників вважаємо, що внутрішній аудит суб'єктів підприємництва являє собою складову внутрішнього контролю, яка по відношенню до нього є частина до цілого. Якщо предметом внутрішнього аудиту є перевірка об'єктів системи (підсистем) обліку, то предметом внутрішнього контролю є усі процеси, пов'язані з діяльністю підприємств, при цьому межі такого контролю простягаються від прийняття управлінського рішення до визначення його результативності.

Список використаних джерел:

1. Артюх О.В. Внутрішній контроль на конкурентоспроможному підприємстві: проблеми визначення / О. В. Артюх, Н. М. Албу // Глобальні та національні проблеми економіки: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. – Вересень 2015 р. – Випуск №7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-7-2015>
2. Бутинець Т. А. Внутрішній контроль виробничої діяльності підприємства: управлінський підхід / Т. А. Бутинець. – Вісник ЖДТУ. – 2008. – № 1(43). – С. 28-32.
3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (видання 2015 року) Частина 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.apu.com.ua/ attachments/article/ 1038 / Part_1_2015.pdf](http://www.apu.com.ua/attachments/article/1038/Part_1_2015.pdf)

4. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010р. № 2456-VI, у редакції від 14.05.2017р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page3>

5. Розпорядження Кабінету міністрів України від 24.05.2005 р. № 158-р «Про схвалення Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю на період до 2017 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/158-2005-%D1%80>

Бовсуновська Г.С.

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

м. Дніпро, Україна

ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Управління економічною безпекою підприємства є складовою частиною загальної системи управління його діяльністю. Цей аспект функціонування будь-якого суб'єкта господарювання повинен розглядатися на рівні із стратегічним, фінансовим, ризик-менеджментом та менеджментом персоналу. Необхідність приділення акцентованої уваги системі забезпечення економічної безпеки і управління нею пояснюється наявністю значної кількості небезпек і загроз, що пов'язані з недосконалістю правового регулювання у цій сфері, нестабільністю фінансової системи і економіки в цілому, зі зростанням рівня цін і інфляції, значними коливаннями валютних курсів тощо.

Кінцевою метою управління будь-якою системою є оптимізація її функціонування, отримання максимально можливого корисного ефекту при мінімальних витратах [3, с. 106]. Постає питання, яким чином досягти оптимізації системи управління економічною безпекою підприємства в сучасних мінливих умовах господарювання.

В основі управління системою економічної безпеки підприємства мають бути покладені системне поєднання певних форм та методів, інформаційно-аналітичного забезпечення, створених на основі принципів забезпечення економічної безпеки [3, с. 111].

В загальному вигляді управління системою економічною безпекою підприємства включає наступні етапи:

1. Перший етап – підготовчо-організаційний. Цей етап передбачає передусім визначення суб'єкту і об'єкту системи економічної безпеки. Тобто тих підсистем, що зазнають впливу небезпечних факторів, а також відділів або служб, що в майбутньому відповідатимуть за формування та функціонування